

1. Pojem filosofie

Kant, *Logika*, AA IX, s. 25

Oblast filosofie [...] lze charakterizovat těmito otázkami:

1. Co mohu vědět?
2. Co mám konat?
3. V co smím doufat?
4. Co je člověk?

Na první otázku odpovídá metafyzika, na druhou etika, na třetí náboženství a na čtvrtou antropologie.

Wittgenstein, *Filosofická zkoumání*, § 309

Co je tvým úkolem ve filosofování? – Ukázat mouše narážející na sklo cestu ven.

Platón, *Obrana Sokrata*

Život bez zkoušení není člověku hoden žítí.

2. Ontologie

Aristoteles, *Met* 1005a

Je tedy jasné, že je úkolem jediné vědy, aby zkoumala jsoucno *jako* jsoucno a to, co mu *jako* jsoucno náleží, a že táž věda zkoumá nejen podstaty, nýbrž i to, co jim náleží, tedy kromě toho, co bylo řečeno, i to, co je dřívější a pozdější, rod a druh, celek a části a podobně.

Quine, „O tom, co je“

Na ontologickém problému je pozoruhodná jeho jednoduchost. Lze jej totiž zformulovat v pouhých třech jednoslabičných anglosaských slovech: „What there is?“ Ba co víc, k odpovědi stačí slovo jediné – „Cokoliv“ –, a každý tuto odpověď přijme za správnou.

3. Epistemologie

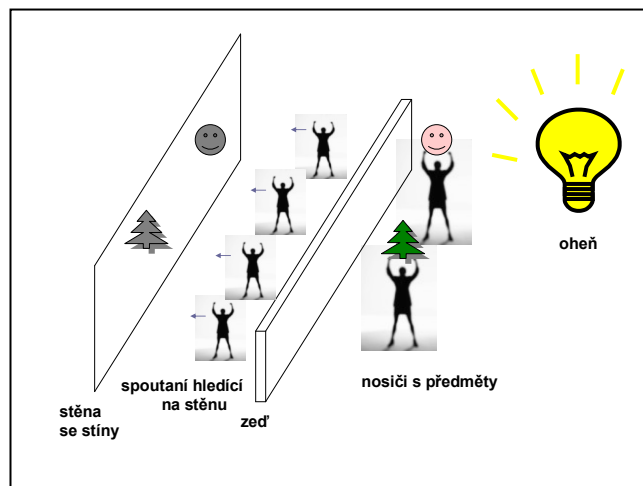
Platón, *Ústava* VII, 514-16

Sókratés: Představ si lidi v podzemním příbytku podobném jeskyni, která má k světlu otevřený dlouhý vchod podél celé jeskyně. V této jeskyni žijí lidé od dětství spoutaní na nohou a na krku, takže zůstávají stále na tomtéž místě a vidí jen rovně před sebe, protože pouta jim brání otáčet hlavou. Vysoko a daleko vzadu za nimi hoří oheň. Uprostřed mezi ohněm a spoutanými vězni vede vzhůru cesta, podél níž je postavena nízká zeď na způsob zábradlí, jaké mají před sebou loutkáři a nad níž dělají své kousky. Podél této zidky chodí lidé a nosí všelijaké nářadí, které přečnává nad zídkou, podoby lidí a zvířat z kamene a dřeva.

Glaukón: Předvádíš podivný obraz a podivné vězně.

Sókratés: Podobají se nám. Myslíš, že by takoví vězni mohli vidět sami ze sebe a ze svých druhů něco jiného než stíny vrhané ohněm na protější stranu jeskyně?

Glaukón: Jak by mohli vědět, když jsou celý život nuceni držet hlavu nehybně?



Sókratés: Tito vězni by nemohli pokládat za pravdivé nic jiného než stíny oněch umělých věcí.

Glaukón: Nevyhnutelně.

Sókratés: Kdyby jeden z nich byl zbaven pout a přinucen náhle vstát, otočit šiji, jít a podívat se nahoru do světla, mohl by to udělat jen s bolestí a pro oslepující lesk by nebyl schopen dívat se na předměty, jejichž stíny předtím viděl. Co by podle tebe řekl, kdyby mu někdo tvrdil, že tehdy viděl pouze přeludy? Nemyslíš, že by byl zmatený a domníval by se, že předměty tehdy viděné jsou pravdivější než ty, které mu ukazují teď?

Glaukón: Mnohem pravdivější.

Sókratés: A kdyby ho někdo odtud násilím vlekl skrze drsný a strmý vchod a nepustil by ho, dokud by ho nevytáhl na sluneční světlo, nepocíťoval by bolestně toto násilí a nevzpíral by se, a kdyby přišel na světlo, mohly by snad jeho oči plné sluneční záře vidět něco z toho, co mu nyní uvádí jako pravdivé?

Glaukón: Ne, alespoň ne hned.

Sókratés: Myslím, že by si musel na to zvyknout, kdyby chtěl vidět věci tam nahoře. Nejdříve by asi nejspíše poznal stíny, potom samotné předměty. Dále by potom nebeská tělesa i samotnou oblohu snáze pozoroval v noci, dívaje se na světlo hvězd a měsíce. Nakonec by se myslím mohl dívat na slunce samo o sobě na jeho vlastním místě a mohl by též pozorovat, jaké je.

Na rozdíl od ostatních nemusíte tento citát umět zcela nazpaměť, stačí rozhovor volně převyprávět a pochopit jeho smysl.

Descartes, *Principy filosofie*, I.7

Závěr **Já myslím, tedy jsem** je pravdivý, a tudíž i ten první a nejjistější, který se nabízí tomu, kdo řádně myslí.

Latinsky: „ego cogito, ergo sum“.

4. Etika

Kant, *Kritika praktického rozumu*, s. 275

Dvě věci naplňují mysl stále novým a vzrůstajícím obdivem, čím častěji a vytrvaleji se jimi přemýšlení zabývá: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.

Kant, *Kritika praktického rozumu*, s. 50

Jednej tak, aby maxima tvé vůle mohla vždy zároveň platit jako princip všeobecného zákonodárství.

5. Pravda

Nietzsche, *O pravdě a lži ve smyslu nikoliv morálním*, s. 14

Co je tedy pravda? Pohyblivé vojsko metafor, metonymií, antropomorfismů. Zkrátka lidských relací, které – poeticky a rétoricky vystupňovány – byly přeneseny, vyzdobeny a které po dlouhém užívání připadají lidu pevné, kanonické a závazné: pravdy jsou iluze, o nich člověk zapomněl, že jimi jsou, metafory, jež se opotřebovaly a pozbyly smyslové síly, mince se setřeným obrazem, které bereme jen jako kov, a nikoli už jako mince.